

מסוכנת והגיעה עז שערי מות. ובנותיה דצרו מהו אל הסבא משפולי לבקש רחמים בעד אמם בבכי נורא. ויען להם הרה"ק, שיביאו מי דבש אל קבר אביהם המנוח ויאמרו לו ששולחים לו זאת לכבוד האורח שיבוא בקרוב אליו היינו אמם. כששמעו זאת הבנות מרוב צער התעלפו, עד שהיה צורך לעוררם ולהחיותן במים קרים. וכשהתעוררו הבנות, אמר להן הרה"ק: לכו אל ביתכן כי ברוך ה' הוטב לאמכן, והיא בקרוב תחזור לבריאותה. ואכן כך היה.

האנשים שהיו באותו זמן בחדר התפלאו על מעשהו של הרה"ק, שכך הפחיד את הבנות וגרם להן להתעלף. הסביר להם הרה"ק: הן אמת שהאלמנה אשה צנועה ויראת ה', אולם בנותיה אין תוכם כבר, ומפני חטאן נגזר הדין על אמן שתמות, ובראותי גודל הצרה שיגיעי מזה, אמרתי להן שיקחו מי דבש אל אביהן בבית הקברות, אז נפלו לארץ והרגישו בלבן כבר טעם מיתת אמן, ובכך קיבלו את העונש המגיע להן ונתרפאה אמן. ע"כ המעשה.

על פי זה נבוא ונבאר את דברי החתם סופר שפתחנו בו, מדוע דוקא יעקב אבינו בקמ"ז שנותיו מגן על עם ישראל מקמ"ז הקללות.

ונראה לומר על פי דרכינו, כי כל מלחמתו של עשו ויעקב היתה זו מלחמה רוחנית, ועשו היה לו רשות משמים לפגוע ביעקב אבינו. אולם כשאר התקיים "וירא יעקב מאוד ויצר לו", ממילא הפחד והיראה שהיה לו מפני עשיו אחיו, נחשב כאילו כבר קיבל את הגזירה וכאילו עשו הצליח לפגוע בו.

כמו כן בשאר הדורות כאשר עשו הרשע עומד ומקטרג על כלל ישראל - זרעו של יעקב אבינו, ורוצה להרע להם ולפגוע בהם. הרי די באותו יראה ופחד שהיה ליעקב, כדי שייחשב כאילו כבר נענשו ישראל, כבר קיבלו את עונשם וייצאו לחיים טובים ולשלום. לכן על ידי קמ"ז שנותיו הופך את הקללות לברכות.

בספה"ק אמרי נעם (תחילת פרשת שופטים) כתב, שכך הוא גם לגבי הדין של ראש השנה, שאם האדם נותן אל לבו איך פגם כל ימי חלדו ושופט את עצמו שראוי הוא לכל העונשין, ומחדיר ללבו את אותה הרגשת פחד, שבב"ד של מעלה פסקו עליו כן, אזי בנחשב להקב"ה כאילו כבר קיבל את ענשו במה שמדמה לעצמו, וניצל הוא מהדין של ראש השנה.

וזהו הביאור בדברי המשנה ברורה (סימן תקפ"ד סק"א) בענין שאין אומרים הלל בראש השנה: "לפי שספרי החיים והמתים פתוחים ואין יאמר שירה?! ואע"ג שאנו בטוחים שנצא זכאים בדין, מ"מ צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין ועל ידי כך ניזכר לזכות". עכ"ל.

הרי לנו כי הפחד והיראה מהדין, הם משמשים לנו לזכות.

[וראינו את גודל היראה והפחד שהיו לגדולי ישראל, בשו"ת נוב"י (מהדו"ת חו"מ סימן כ"ה) "מכתבו קבלתי, ויען בימים האדירים הנוראים ועול הציבור עלי ביותר וגם שערי דמעה אינם ננעלות וראשי כבד עלי, לכן לא עיינתי בשאלות הבאים כי אם בדברים הנחוצים ביותר". כמו כן, האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל היה מספר על מכתב מבעל בני יששכר ז"ע שנכתב בכתב ידו וכתב אותו בחודש אלול והיה נראה שהאותיות אינם כתובות כסדר, אלא מעלה ומטה, ובו כותב בתוך הדברים: "ולא אוכל להאריך מחמת שידי מרתתין כשאני כותב מפחד ה' וממורא יום הדין בחודש אלול"].

ובענין זה נשא הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל שיחת התעוררות בהיכל ישיבת פוניבז', בה דיבר על הפחד והמורא שצריך לחוש כל אחד ואחד מיום הדין הקרב ובא.

זוכר אני - אמר רבי אליהו - כי בהיותי ברוסיה התנהל משפט גדול נגד שני אנשים שחטאו נגד הממשלה. בהגיע יום הדין הובלו השניים אל היכל המשפט שם הושיבום לפני חבר השופטים. אחד הנאשמים ישב ואותות של פחד ושל חרדה נכרו על פניו. אבריו רטטו ברעד שאחז את כל גופו, על מצחו נגרה זיעה וחיוורון עז ניכר בפניו. נכמרו רחמי השופטים על האיש וזיכוהו בדין.

לעומתו, הנאשם השני ישב זחוח דעת ובוטח בעצמו וחיך לכל עבר. הדבר העלה את חמת השופטים שדנוהו לאלתר לתלייה.

פחד ומורא מפני הדין - זעק רבי אליהו - יכולים לזכות את האדם בדין.

סיפר המשפיע הגאון הצדיק רבי צבי מאיר זילברברג שליט"א על אחד הצדיקים שהיה לפני מלחמת עולם השניה, שבעירו היתה פירצה גדולה באיזה נושא מסויים, ובמשך כל חודש אלול הוא עורר את הציבור שיתקנו את מעשיהם והוא דיבר בצורה

מאוד חריפה והכניס פחד גדול לציבור עד שבסופו של דבר כולם חזרו בתשובה ותיקנו את אותה פירצה.

במוצאי יוה"כ לאחר תפילת ערבית ציוה הרב להכריז בעיר, שכיון שהיה פה בחינה של "יש דין למטה" על ידי ההתעוררות הגדולה שהיתה להם, ממילא לא יהיה דין למעלה, ותהיה להם שנה טובה ומתוקה עד כדי כך שאף אחד לא ימות מאותם בני עיר, ולכן הוא ביקש את המפתחות של בית החיים מאנשי החברא קדישא, כיון שבאותה שנה לא יצטרכו לפתוח את הבית קברות כי אף אחד לא ימות. ואכן כך היה לא מת שם אפילו אחד בכל אותה שנה.

נכדו של ה'ישמח משה' כתב קונטרס 'תהלה למשה' מהפתקים שהיה הישמח משה כותב לעצמו. ומובא שם מעשה על הישמח משה בצעירותו, הישמח משה בצעירותו כבר זכה למראות וחזיונות אלווקיים. ערב ראש השנה בדרכו אל בית הכנסת לתפילת מנחה, ראה אנשים יראים ומפחדים מאימת הדין. נכנס הרהור בליבו, כי הוא אינו צריך לפחד כלל, שכן כלל לא חטא במשך השנה (כידוע גודל ועוצם קדושתו שהעיד על עצמו בגיל שמונים שמעולם לא פגם בבריתו ח"ו).

בליל ראש השנה כשעלה לישון ראה בחלמו, כיצד מכניסים את כל תורתו ותפילותיו ומעשיו הטובים לפני בית דין של מעלה, ועומדים המלאכים ומקטרגים שאינן כראוי. ולכן יש לדנוא לחובה. והחל ה'ישמח משה' לבכות בחלמו שירחמו עליו. ויתעורר והנה חלום. ויצא פסוק מפיו (וכנודע מדברי הגמ' שזה כנבואה קטנה): "אַל תִּרְבוּ תִדְבְּרוּ גְבוּהָ גְבוּהָ יֵצֵא עֵתְק מִפִּיכֶם פִּי אֵל דְּעוֹת ה' וְלוּ נִתְּפְנוּ עֲלֵלוֹת". הקב"ה יודע מעשיו אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש, ומי יאמר זיכיתי לבי, ולכן אין להעלות על הדעת שאין מה לפחד ולהתיירא מיום הדין, גם מי שהטיב מעשיו כל השנה יומם ולילה. ואז אמר הישמח משה, שאין שום נברא בעולם שאין לו מה לפחד מיום הדין.

וכאמור הפחד והרעדה מיום הדין הם העצה להינצל מהדין ולזכות לשנה טובה.

ויש לומר כי זה עניינו של השופר הזכרנו בשיעור הקודם שיעקב אבינו הוא כנגד התרועה, ועיקר יום ראש השנה הוא ה"תרועה" שנקרא "יום תרועה יהיה לכם" כי ההבדל בין תקיעה שעניינה שמחה לבין תרועה שהיא קול יבבה וצער ושברון לב, ופחד הדין (עי' העמק דבר לנצי"ב פרשת אמור פרק כ"ג פסוק כ"ד). וזהו עיקר ראש השנה פחד הדין ועל ידי זה נחשב כאילו כבר קיבל את ענשו ויוצא לחיים טובים ולשלום.

וזהו שנאמר (תהילים פ"א, ד' ה'): "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר, בַּבֶּקֶסָה לְיוֹם חַגְנוּ. כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב", הזכיר את יעקב דייקא, כי עיקר השופר הוא להביא ליראה מהדין ובה נעשה מיתוק הדינים, כשם שהיה אצל יעקב אבינו.

ועל פי זה מבאר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו פרי צדיק (עניני ר"ה אות ט"ז) שכאשר ראש השנה חל בשבת שאז לא תוקעים בשופר, אין צורך בהתעוררות מהשופר: "ובשבת דרשו חז"ל (תענית ה:) הפסוק "יִרְאֵי שְׁמִי" (מלאכי ג, כ) על שומרי שבת (רש"י), ואין צריך אז לשופר לעורר היראה, ולא שייך הטעם 'עוררו ישנים מתרדמתכם', שכל אחד מישראל נופל עליו הפחד בשבת, וכמו שאמרו (ירושלמי דמאי פ"ד ה"א): "אימת שבת על עם הארץ", יעויין שם כל דבריו.

ולפי דברינו צריך לומר, כי עיקר מיתוק הדינים הנעשה על ידי השופר זהו על ידי היראה שמכניס בלב השומעים, ועל ידי זה נחשב שכבר קיבלו את עונשם. וממילא בשבת קודש כאשר השבת עצמה מביאה ליראה לכן זוכים גם על ידה למיתוק הדינים.

בשו"ת חתם סופר החדשות (ס"ס י"א) והועתק בליקוטי הערות חת"ס (יר"ד סי' רל"ג אות כ"א) וז"ל: "ל"ג בעמ"ר גימטרי' משה למ"ד גימ"ל (צ"ל גמ"ל) גימטרי' קמ"ז כמו שנותנו של יעקב המגינים על מ"ט וצ"ח תוכחות, שיתהפכו לברכה בב"א. עכ"ל.

הרי לנו כי רבי שמעון בר יוחאי כוחו הגדול "לפטור את העולם כולו מן הדין", ויש הנוהגים לעלות למירון ביום ראש השנה ובדרך רמז אומרים את המשנה: "בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן". רשב"י מעורר את זכותו של יעקב אבינו שהפחד מהדין נחשב כאילו כבר קיבל על עצמו את הגזירות הרעות, ונגזר דינו לטובה ולברכה.